

به نام خدا

موضوع: آرشیو شفاهی

نام و نام خانوادگی پدیدآور: پریسا حبیب زاده

تاریخ شفاهی:

- یکی از واحدهای نوپای سازمان اسناد ملی ایران، **اداره ی آرشیو شفاهی** است که فعالیت عملی خود را از تابستان هفتاد و دو ، تحت نظر مدیریت خدمات آرشیو آغاز نموده است. فعالیت این اداره منحصر به جمع آوری اطلاعات تاریخی از طریق انجام مصاحبه با شخصیت های علمی، هنری و سیاسی و ارائه خدمات به محققین می باشد.
- به اطلاعاتی که از این طریق به دست می آید عبارت **«تاریخ شفاهی»** اطلاق می گردد.
- اگرچه تکیه به اطلاعات شنیداری امر جدیدی در تاریخ نگاری نیست اما به عنوان یک شیوه جدید تحقیق تاریخی از اوایل قرن بیستم در اروپا مورد توجه قرار گرفته است.

- اصطلاح تاریخ شفاهی دو معنا دارد. در یک معنا به مصاحبه با مردم و ضبط گفته های آنان می پردازد تا با کمک اطلاعات انباشته در ذهن آنان (خاطراتشان) از گذشته سر درآورد.
- تاریخ شفاهی همچنین محصول همان مصاحبه نیز هست که در قالب گزارش روایی از رویدادهای گذشته متجلی می شود.
- پس تاریخ شفاهی، هم شیوه ای پژوهشی است (وسیله اجرای تحقیقات) و هم ماحصل فرایند پژوهش است؛ به بیان دیگر، ترکیبی از عمل ضبط و سند برآمده از این عمل است.

- علاوه بر این، تاریخ شفاهی، تکنیک پژوهشی نوینی است که به کمک آن، اطلاعات تاریخی فراوانی از رویدادها و شکل گیری نهادها و مؤسسه ها به دست می آید.
- ارزش اطلاعات فراهم آمده در تاریخ شفاهی به این است که **دسترس پذیر و قابل استفاده** باشد؛ چه برای افراد عادی و چه برای پژوهشگران. پس محتوای مصاحبه های تاریخ شفاهی، پس از اتمام مصاحبه، باید در چارچوب و قالبی معقول و مقبول در دسترس مخاطبان قرار گیرد. این محتوا پیش از آنکه منتشر شود (چاپی / الکترونیکی) باید در قالب کاری علمی درآید و اصول مترتب بر متون علمی و پژوهشی در آن رعایت شود.

مراکز تاریخ شفاهی:

- **مراکز تاریخ شفاهی** یکی از مراکز اطلاع رسانی به شمار می روند که می توانیم به پژوهش هایشان در مورد تاریخ معاصر جهان تکیه کنیم. این مراکز، رازدار خاطرات نهفته در سینهٔ مردمانی است که حرف های تازه ای برای شنیده شدن دارند. مراکز تاریخ شفاهی از جمله مراکزی هستند که برای رسیدن به این هدف، از انجام مصاحبه بهره می برند. لذا وظیفهٔ این مراکز فراهم آوری، نگهداری، و سازماندهی مجموعه مصاحبه های انجام شده به منظور اشاعه و بازیابی آنهاست.
- **اسناد شفاهی**، مهم ترین و اصلی ترین مواد مراکز تاریخ شفاهی به شمار می روند.

تحقیقات تاریخ شفاهی:

- تحقیقاتی که به این شیوه انجام می گیرد گاه یک موضوع خاص تاریخ را هدف قرار می دهد و پیرامون آن با شخصیت هایی که خود در واقعه موردنظر مؤثر بوده و یا از نزدیک شاهد و ناظر آن بوده اند مصاحبه به عمل می آورند.
- گاه نیز زندگی یک شخصیت را مورد بررسی قرار می دهد و با انجام مصاحبه با خود آن شخص و یا اطرافیان او به جمع آوری اطلاعات می پردازند.

آرشیو شفاهی در جهان:

- بسیاری از آرشیوهای معتبر جهان به انجام چنین مصاحبه هایی در تکمیل اسناد مکتوب خود پرداخته اند.
- از جمله می توان آرشیوهای سنگاپور، ایتالیا، فرانسه، اسپانیا، انگلیس، استرالیا و آمریکا را نام برد.
- در بعضی موارد نیز گروه های تاریخ دانشگاه های معتبر به انجام این کار می پردازند
مانند **پروژه تاریخ شفاهی بخش مطالعات خاورمیانه دانشگاه هاروارد.**

اداره آرشیو شفاهی:

- اداره آرشیو شفاهی اسناد تاکنون قریب به نود ساعت مصاحبه با چهل تن از شخصیت های سیاسی، هنری و علمی انجام داده و به این طریق اطلاعات گرانبهایی را جمع آوری نموده است.
- مصاحبه های انجام شده به عنوان اسناد شفاهی در آرشیو صدای این سازمان نگهداری می شود.
- مصاحبه ها برای جبران و تکمیل نقصان منابع اطلاعاتی است و ناگزیر باید مصاحبه ها را به شیوه دانشگاهی و کارشناسی انجام داد.

نمونه بارز تاریخ شفاهی:

- از نمونه‌های بسیار بارز آن، تاریخ صدر اسلام است که کاملاً مبتنی بر روایات تابعین از صحابه یا تابعین تابعین است. آنچنان که در روایات اسلامی، مرتباً با کلمه «قال» مواجه می‌شویم که نام منبع خبر را هم به دنبال خود دارد.
- بنابراین تکیه بر اطلاعات شنیداری امری نیست که جدیداً مطرح شده باشد. اما تکیه بر «تاریخ شفاهی» در پژوهش‌های تاریخی، از **اوایل قرن بیستم** مورد توجه قرار گرفته و ابزار کارش گفتگو و مصاحبه می‌باشد.

■ گفتگو با کسانی انجام می‌گیرد که یا خود منشاء اثری بوده یا دارای مشاهداتی در زمینه‌های مورد نظر باشند. برخی دامنه کار را فراختر دانسته، نشریه‌ها، گزیده مصاحبه افراد و سخنرانی‌ها را نیز جزو مدارک تاریخ شفاهی ثبت می‌نمایند. بدین ترتیب، باید دانست که آرشیویست به سبب فراخی زمینه کار، دچار سرگردانی خواهد شد. بنابراین بهتر است با تعیین محدوده عمل، تنها به مصاحبه با شخصیت‌ها و کسان بسنده کرد.

هستی‌شناسی تاریخ شفاهی:

- عزیزی (۱۳۸۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «آناتومی تاریخ شفاهی» به طور کلی مباحث تاریخ شفاهی را به سه گروه زیر تقسیم کرده است:
- **مباحث نظری:** تعریف تاریخ شفاهی، چیستی تاریخ شفاهی و تئوری‌های آن، ساختارهای فکری و نظری تاریخ شفاهی، پیدایش تاریخ شفاهی و تعیین رابطه تاریخ شفاهی با شرح حال نویسی خاطره‌نگاری، سنت شفاهی، ادبیات شفاهی، تاریخ روایی، فرهنگ عامه و ... که ما در مقاله از نظر مباحث نظری به تعریف و پیدایش تاریخ شفاهی بسنده می‌کنیم.

■ **مباحث روش شناسی:** ویژگی های مصاحبه های تاریخ شفاهی، روش های گردآوری، بازآفرینی و ویراستاری مصاحبه ها و همچنین نقش حافظه در تاریخ و تعیین روابط تاریخ شفاهی با روانشناسی اجتماعی، روانشناسی تاریخی و جامعه شناسی تاریخی، روشها و فنون سنجش مصاحبه، مسئولیت های حرفه ای، نقش عوامل زمانی و محیطی بر مصاحبه، فهرست نویسی منابع تاریخ شفاهی، حفظ و نگهداری مواد تاریخ شفاهی و ..

اشاعه اطلاعات: این مساله به یکی از پنج شکل زیر می تواند انجام پذیرد:

- تکثیر نوار (صوتی یا صوتی-تصویری) بی کم و کاست و به همان شکل اولیه و یا بر روی مواد و یا شکل های دیگر (مانند vcd ، cd) گاه همراه با پیشگفتار و فهرست راهنما.
- چاپ متن مصاحبه مصاحبه ها بدون کم و کاست، گاه همراه با مقدمه و یا یک مقاله آغازین
- انتشار یک متن ویراستاری شده (خواه به صورت چاپی و خواه به صورت صوتی یا صوتی - تصویری) همراه با مقدمه و مدخل پژوهشی و شرح مبسوط
- به صورت یک مقاله تحلیلی و پژوهشی که از مصاحبه های تاریخ شفاهی، به مثابه یکی از منابع دست اول استفاده کرده باشد.
- به صورت کتابی پژوهشی که قسمت اصلی اطلاعاتش از مصاحبه های تاریخ شفاهی استخراج شود.
- انتشار بر روی وب

روش های انجام کار در تاریخ شفاهی:

- تحقیقاتی که بدین صورت انجام می‌گیرد، گاه گردآوری اطلاعاتی را در زمینه‌ای خاص دنبال می‌کند و گاه زندگی فردی را بررسی کرده، از تجاربش بهره می‌جوید.
- برای نمونه، یکی از روش های انجام کار، **شرح حال نویسی وابسته** است که در آن مصاحبه‌گر بارها دربارهٔ سرگذشت کسی، با وی گفتگو می‌کند.
- علاوه بر آن، اطلاعاتی نیز از طریق **مصاحبه** با دوستان، اعضای خانواده، همکاران و حتی در صورت لزوم مخالفان و دشمنان او، گردآوری می‌نماید.

روش مصاحبه در تاریخ شفاهی:

- تاریخ و تاریخ نگاری، موضوعی جمعی (اجتماعی) است، ولی مصاحبه درحقیقت، استخراج تجارب فردی است. مورخ شفاهی با ساز و کارهای موجود این تجربه فردی را به تجربه جمعی تبدیل می کند تا بتواند در قالب تاریخ شفاهی از آن بهره برد.
- به بیان دیگر، این تجربه جمعی است که می تواند پیوندی میان گذشته و آینده برقرار کند. محقق می تواند در این مسیر، پژوهش خود را به تجربه جمعی نزدیک و آن را تفسیر و تدوین کند.
- مصاحبه در تاریخ شفاهی یکی از ابزارهای گردآوری داده های تاریخی است و با کمک آن می توان به ارزیابی عمیق تر ادراک ها، نگرش ها، علایق و آرزوهای آزمودنی پرداخت.

■ ازسوی دیگر مصاحبه ابزاری است که امکان بررسی موضوع های پیچیده، پیگیری پاسخ ها یا پیدا کردن علل آن را فراهم می کند. مصاحبه درواقع یک روش پژوهش تاریخی برای جمع آوری اطلاعات از حافظه افراد سهیم در رخدادهای تاریخی یا شاهدان عینی آن رخدادهاست.

■ در واقع «مصاحبه برای شناخت بهتر و دقیق تر گذشته و استفاده از مواد به دست آمده از آن در تاریخ نگاری انجام می شود. این یافته های خام گاهی در کنار منابع دیگر معنا پیدا می کنند و گاهی نیز مراجعی منحصر به فرد قلمداد می شوند؛ به ویژه در زمینه برخی از موضوع ها و وقایع تاریخ معاصر ایران که منابع قابل استنادی برای آنها وجود ندارد.»

■ در مطالعات تاریخی، منابع حاصل از تاریخ شفاهی **منابع دست اول** محسوب می شوند. این روش پژوهشی در جست و جوی اطلاعات مستند شفاهی و ثبت هر نوع تجربه انسانی است که به مرور زمان و در پی تغییرات سیاسی و اجتماعی و فرهنگی در خطر نابودی قرار دارد. مورخان، منابع تاریخ شفاهی را در کنار منابع مکتوب، اسناد دولتی، مدارک چاپی و منابع تصویری جزء منابع دست اول قرار می دهند.

■ مصاحبه های تاریخ شفاهی مکمل یافته های تاریخ نگاری اند، زیرا پیشرفت های فنی، به ویژه میکروفون و ضبط صوت و دوربین باعث شده اند تا پژوهشگر، هنگام مصاحبه راحت تر با منبع خبر ارتباط برقرار کند.

موفقیت تاریخ شفاهی:

- موفقیت تاریخ شفاهی تا بدان جا پیش رفته است که اکنون جزء رویه های عملی امتحان شده در حوزه پژوهش به شمار می آید و نه تنها در تحقیقات تاریخی بلکه در حوزه های گسترده ای از جمله قوم شناسی، مردم شناسی، جامعه شناسی، مطالعات بهداشت و درمان، و روانشناسی نیز جای خود را باز کرده است.
- تاریخ شفاهی پشت دیوار محیط های دانشگاهی محبوس نمانده است و به عنوان دستاویزی محکم پسند، در قضاوت و رسیدگی های حقوقی استفاده می شود. حتی پزشکان و افراد مشغول به فعالیت در حرفه های پرستاری و مراقبتی نیز از تاریخ شفاهی استفاده می کنند. تاریخ شفاهی در قامت ابزاری پژوهشی در پروژه های مردمی و آموزشی ظاهر شده است.

- تاریخ شفاهی همچنین توانسته است تا نظریه پردازان و عوامل اجرایی رشته های گوناگون را با وجود دیدگاه های متفاوت به هم نزدیک کند.
- بزرگترین توفیق تاریخ شفاهی در عرصه علوم انسانی و اجتماعی و بیرون از فضای آکادمیک، همین تأثیر فوق العاده سودمند آن است، زیرا طبیعتاً متخصصان هر رشته نظریات تخصصی خود را به این عرصه تزریق می کنند.
- پورتلی تاریخ شفاهی را این گونه توصیف می کند: « موجودی دورپرواز و بی کرانه و «گونه ای مرکب» که به شرط انعطاف اندیشه و توجه به رشته های گوناگون، از چشمه گوارا و شیرین آن می توان تشنگی را رفع کرد. »

دوره های تاریخ شفاهی:

- تاریخ شفاهی در مسیر تکامل خود چند دوره را پیمود هاست:
- **دوره اول:** تاریخ شفاهی در دههٔ چهل میلادی به دنبال اختراع ضبط صوت، در دانشگاه کلمبیا پدید آمد و اولین مصاحبه را آلن نوینز در سال ۱۹۴۸م انجام داد. حاصل این مصاحبه ها، آرشیو غنی این دانشگاه است. مصاحبه های دانشگاه کلمبیا در سال های اولیه، بیشتر بر پایهٔ نخبه گرایی در زمینه های مختلف بود.
- **دوره دوم:** از دههٔ شصت تا ۱۹۷۵م را در برمی گیرد که به طبقات کارگر، مهاجران و زنان می پردازد. انجمن تاریخ شفاهی نیز در سال ۱۹۶۶م شکل گرفت.

- **دوره سوم:** در دهه ۱۹۸۰ میلادی شکل گرفت که اصطلاحاً عصر آرشیوسازی تاریخ شفاهی نام گرفته است و دوره آرشیو شدن منابع و استفاده از آنها در انتشارات است. مجله تاریخ شفاهی در این دوره تأسیس شد و تاریخ شفاهی به دانشگاه ها راه یافت.
- **دوره چهارم:** که نیمه اول دهه ۱۹۹۰ میلادی را دربر می گیرد، عصر رقمی سازی منابع تاریخ شفاهی است.
- **دوره پنجم:** در دوره پنجم که تقریباً از نیمه دوم دهه ۱۹۹۰ میلادی آغاز شده است و تا زمان حاضر را دربر می گیرد، تاریخ شفاهی جایگاهی بین رشته ای پیدا کرده است و علوم مختلف به تناسب نیاز خود از این رشته بهره برداری می کنند.

- این نوع پژوهش تاریخی مورخان را آگاه کرد که شواهد تاریخی باید رهیافتی انتقادی داشته باشند. پیش از این، به تحلیل مورخ در تاریخ نگاری اکتفا می شد؛ ولی با این رهیافت، میکروفون و ضبط صوت هم به قلم و دفتر یادداشت تاریخ نگاران اضافه شدند. به بیان استنفورد « منابع تاریخ شفاهی، یافته های تاریخ نگاری را تکمیل می کند، زیرا شواهد تاریخی را به شیوه ای معرفی می کند که با اسناد و مکتوبات تفاوت دارد و زوایای جدیدی را از تفسیر تاریخی و تحولات مرتبط با آن مطرح می کند.»

مسئله مهم برای آرشیویست شفاهی:

- چیزی که آرشیویست تاریخ شفاهی بیشتر نگران آنست، مسئله «آینده» و «آیندگان» است. بدین معنی که در عین کمبود رسانه‌ها، می‌کوشد در کمترین زمان از فرصت‌های پیش آمده بهره جسته و با مصاحبه به تکمیل آنها پردازد.
- امروز را از دست دهد، فردا دیر خواهد بود زیرا در برابر آیندگان مسئول است.
- است.

- گاه برای جلب همکاری بیشتر مصاحبه شونده، بدو اختیار می‌دهند که بهره‌گیری از مصاحبه‌اش را محدود به زمان کند. مثلا می‌تواند بخواهد تا پنج، ده، بیست یا در تمام سال‌های عمرش از مصاحبه‌ی وی استفاده نکنند. بدین ترتیب یکی از دشواری‌های کار، یعنی نگرانی مصاحبه شونده از نشر گفتارش از بین می‌رود.
- در ایران متأسفانه قوانین آرشیوی خاصی وجود ندارد که این حق محدودیت را حمایت نماید، اما آنجا که در چارچوب تعهد سازمان است، رعایت آن شدنی

جایگاه آرشیو شفاهی در آرشیوهای معتبر جهان:

- در حال حاضر، در بسیاری از آرشیوهای معتبر جهان، آرشیو تاریخ شفاهی در قالب بخشی مجزا یا زیر مجموعه **آرشیو سمعی - بصری** موجود است.
- از آن جمله می‌توان به آرشیوهای انگلیس، آمریکا، استرالیا، فرانسه، اسپانیا، ایتالیا و سنگاپور، اشاره نمود.
- مثلاً آرشیو سنگاپور دارای چهارده هزار نوار مصاحبه نیم ساعته می‌باشد.
- در استرالیا «انجمن یادبود جنگ»، به گردآوری اسناد صوتی جنگ جهانی دوم در زمینه تاریخ نظامی استرالیا پرداخته و از جمله این اسناد، چهارصد مصاحبه تاریخ شفاهی است که شامل خاطرات استرالیایی‌ها از جنگ جهانی دوم است.

جایگاه آرشیو شفاهی در گروه های تاریخ دانشگاه ها:

- اما گذشته از سازمان های آرشیوی، گروه های تاریخ دانشگاههای معتبر هم دست به فعالیت در زمینه تاریخ شفاهی زده اند.
- از آن جمله، **بخش مطالعات خاورمیانه دانشگاه هاروارد**، اقدام به انجام مصاحبه در زمینه تاریخ سیاسی ایران کرده است. این بخش توانسته است درباره تاریخ معاصر ایران، از سال ۱۹۲۰ تا ۱۹۷۰ گفتگوهایی به مدت هفتصد و نود و چهار ساعت با صد و بیست و شش نفر انجام دهد. مصاحبه شوندهگان عبارتند از نخست وزیران سابق، اعضای کلیدی کابینه ها، رهبران احزاب سیاسی، فرماندهان نیروهای نظامی، افسران ارشد ساواک، دیپلماتها و سفرا و...

- این نوع مصاحبه‌ها در زمینه تاریخ معاصر ایران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. چرا که منابع مکتوب، به تنهایی پاسخگوی نیاز محققان نمی‌باشد. منابعی که از دوران پهلوی باقی مانده، به دلیل حاکمیت استبداد، صحت علمی چندانی نداشته و تماما در دسترس نمی‌باشد. بنابراین، در تاریخ نگاری این دوره، **خاطرات** اهمیت ویژه‌ای می‌یابند. البته تنها شماری اندک از دست‌اندرکاران، خاطرات خود را چاپ نموده‌اند. لذا بایسته است برای روشن شدن مسائل تاریخی، تلاش بیشتری نموده، در حد امکان صحبت همه شاهدان و ناظران را شنید.
- مصاحبه‌های یاد شده اغلب در زمینه تاریخ سیاسی انجام گرفته است. اما می‌توان دایره عمل را وسیع تر نموده و از طریق مصاحبه، اطلاعاتی در زمینه‌های تاریخ علمی، فرهنگی، اجتماعی، هنری جمع‌آوری نمود.

هدف سازمان اسناد ملی ایران از راه‌اندازی اداره آرشیو شفاهی:

- هدف سازمان اسناد ملی ایران از راه‌اندازی اداره آرشیو شفاهی، انجام مصاحبه با شخصیت‌های علمی، فرهنگی، هنری و سیاسی است که به نحوی در تاریخ معاصر ایران نقشی داشته یا منشاء اثری بوده‌اند. فعالیت عملی این واحد از تابستان هفتاد و دو آغاز شده و در یکسال گذشته، نود ساعت مصاحبه با چهل تن از شخصیت‌ها انجام داده است.
- چنانکه گفته آمد، انجام مصاحبه‌ها برای جبران و تکمیل نقصان منابع اطلاعاتی است و ناگزیر باید مصاحبه‌ها را به شیوه دانشگاهی و کارشناسی انجام داد. بدین معنی که قبل از انجام مصاحبه، لازم است درباره موضوع صحبت، بررسی‌هایی انجام گیرد و سعی شود پرسش‌هایی از جنبه‌های تبلیغاتی طرح و بیشتر به شناخت تجربیات و ویژگی‌های خاص زندگی و آثار هر فرد پرداخته شود.

- خوشبختانه این اداره توانسته است با وجود بعضی مشکلات، ارتباط شایسته‌ای با شخصیت‌ها ایجاد و نظر مساعد آنها را برای انجام مصاحبه جلب نماید. گاهی در صورت توافق مصاحبه شونده، عکس‌هایی نیز جهت نگهداری در آرشیو از وی تهیه شده است. بی‌شک آرشیو صدای سازمان اسناد ملی، خزانه‌ایمنی برای جمع‌آوری این گنجینه‌های اطلاعاتی است. زیرا هدف آن فقط و فقط، گسترش زمینه تحقیقات تاریخی است و از این راه، در حفظ هویت فرهنگی خود نیز کوشیده است. چرا که هر مصاحبه‌ای، یادگاریست از بزرگمردی که خود به گونه‌ای در فرهنگ و تاریخ معاصر تأثیر گذاشته است. جا دارد قبل از فوت وقت، اینگونه سرمایه‌های ملی را شناخته و حق آنها را ادا نمود.

استفاده منصفانه از منابع تاریخ شفاهی:

- چون آرشیوهای آینده به سمت جمع آوری، پردازش، و اطلاع رسانی از طریق صفحات وب پیش می روند، تاریخ شفاهی نیز لازم است تا همانند سایر ابزارهای پژوهشی برای همراهی و همگامی با انقلاب رقمی تلاش کند.
- درواقع انتشار مصاحبه ها به صورت گسترده، از طریق به اشتراک گذاشتن فایل های متنی، صوتی و تصویری در اینترنت انجام می شود. البته شرط اصلی برای انتشار از طریق وب، رضایت مصاحبه شونده و درج رضایتمندی او در فرم توافق آگاهانه است.

- گاه پیش می آید که مصاحبه شونده بخش دسترسی آنلاین به مصاحبه اش را امضاء می کند، ولی چند سال پس از انتشار مصاحبه و مشاهده بازخوردها یا احساس خطر درباره حریم شخصی اش، نظرش تغییر می کند و می خواهد که مصاحبه از دسترس کاربران خارج شود. همین طور بعضی از وراث مصاحبه شونده از بیان بعضی مطالب توسط راوی ناراحت می شوند و درخواست می کنند تا مصاحبه آنلاین حذف شود. در این گونه مواقع اگر در فرم مجوز مصاحبه آمده باشد که تمام حقوق مصاحبه در زمان دسترسی نداشتن به راوی (مانند

- مرگ مغزی یا آلزایمر) یا بعد از فوت راوی در اختیار مجری یا متولی انجام مصاحبه قرار می گیرد؛ اعتراض وراث و جهة قانونی ندارد، ولی بعضی از مجریان به خواسته وراث احترام می گذارند و مصاحبه ها را از سایت حذف می کنند یا از دسترس خارج می کنند.

...

- نوسچ واندر در کتاب راهنمای تاریخ شفاهی و قانون، نحوه «استفاده منصفانه» از مصاحبه های تاریخ شفاهی را این گونه تعریف کرده است: «استفاده منصفانه در اروپا و آمریکا بدین معنا است که مزایای مالکیت فکری مصاحبه ها و بهره برداری از حق نشر آن، برای کاربردهای آموزشی و پژوهشی، منهای اهداف تجاری و منفعتی باشد. استفاده برای مواردی همچون نقد، نظر، گزارش، اخبار، تدریس و پژوهش، جزء استفاده منصفانه تلقی می شود.

- درواقع حتی اگر مصاحبه دانلود شود و به صورت نقل قول برای مقاصد مذکور استفاده شود، از نظر قانونی استفاده منصفانه تلقی می شود و مجاز است. برخلاف این، اگر مؤسسه یا سازمان یا شخص حقیقی دیگری مصاحبه های اختصاصی بارگذاری شده در سایتی را عیناً با همان فرم و قالب بازنشر کند و از آن بهره برداری مادی کند، قانون کپی رایت را نقض کرده و از نظر قانونی قابل پیگیری است»

بنابراین عوامل مؤثر در قانون استفاده منصفانه، در تاریخ شفاهی هم صدق می کنند.

از جمله این عوامل عبارت اند از:

✓ هدف و چگونگی استفاده از منابع حاصل از مصاحبه های تاریخ شفاهی؛

✓ ماهیت کار کپی رایت و اینکه برای چه اهدافی استفاده شده است؛

✓ میزان و ماهیت بخش های مورد استفاده در ارتباط با اثر مشمول حق نشر به عنوان

یک کل؛

✓ ارزش و کاربرد اثر حاصل از استفاده از مصاحبه تاریخ شفاهی؛ یعنی عینا نباید از

مصاحبه کپی برداری شده باشد.

چارچوب اخلاقی ای که انجمن تاریخ شفاهی آمریکا توصیف می کند، برپایهٔ موارد زیر استوار است:

✓ راوی باید با رضایتمندی و طیب خاطر مصاحبه را بپذیرد و از ویژگی های مصاحبهٔ تاریخ شفاهی اطلاع کامل داشته باشد؛

✓ مصاحبه شونده باید به طور کامل با اهداف و مقاصد طرح تاریخ شفاهی آشنا شده باشد؛

✓ لازم است مصاحبه شونده از حقوق قانون یاش مطلع شود و از مفاد توافقنامه برای بهره برداری از مصاحبه آگاهی یابد؛

✓ توضیحات لازم را درباره کاربردهای منابع حاصل از مصاحبه تاریخ شفاهی به مصاحبه شونده باید داد؛

✓ هر شخص حقیقی یا حقوقی که صاحب محصول نهایی طرح تاریخ شفاهی باشد، برای حفاظت و نگهداری از آن و اطلاع رسانی آن، از بالاترین استانداردها باید پیروی کند.

فهرست منابع:

✓ نیک نفس، شفیقه. «جهانگردی و آرشیو شفاهی / مصاحبه» گنجینه اسناد،

سال ۴، ششماره اول، دوم، (بهار، تابستان ۱۳۷۳): ص ۵۳ - ۶۳.

✓ «تاریخ شفاهی». (۱۳۸۲)، برشور، تهیه و تنظیم. مدیریت امور اسناد و

مطبوعات سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.

✓ ایمانی، نفیسه (۱۳۸۶). «ماهیت مصاحبه در روش تاریخ شفاهی و ارتباط آن

با انسان شناسی»

✓ نیک نفس، شفیقه «آشنایی با اداره آرشیو شفاهی» گنجینه اسناد، شماره

۱۵: ص ۹۲-۹۴

پانچ